

COLUMNA □□

PUBLICAȚIA
STUDENTILOR
ȘI CURSANTILOR
LECTORATULUI ROMÂNESC
DIN FINLANDA

MAI 1983

LECTORATUL DE LIMBA ROMÂNĂ
UNIVERSITATEA DIN TURKU
20500 TURKU 50 - FINLANDA

Redactor responsabil

Dr. ION STAVARUS

ISSN 0780 - 1262

ISBN 951 - 642 - 329 - 9

TURUN YLIOPISTO OFFSET

TURKU 1983

C u v î n t î n a i n t e

Inființată cu un an în urmă, revista COLUMNA se ambiționează să apară acum în fața cititorilor cu al doilea număr al său. Ca și cel de debut, noul număr e rodul efortului conjugat și al bunei colaborări existente la lectoratul de română de la Universitatea din Turku și la cursul de limba română de la Universitatea din Helsinki. De altfel, rolul acestei modeste publicații a fost și rămîne, în primul rînd, acela de a mijloci o mai bună cunoaștere a limbii, literaturii, artei și civilizației poporului român în mediile universitare ce manifestă interes față de spiritualitatea românească.

Programul revistei, pe care încercăm să-l fixăm acum mai sigur și mai clar, vrea să statornicească în economia publicației, începînd deja cu acest număr, idei, teme și rubrici permanente : probleme fundamentale ale limbii și literaturii române, obiceiuri și tradiții folclorice specifice, texte literare românești și finlandeze în prezentare bilingvă, impresii și note de călătorie din cele două țări, informații diverse privind viața culturală, literară și artistică etc. Intenția noastră este ca unele din materialele ce vor apărea în paginile COLUMNEI să intre în sumarul unor culegeri bilingve care ar putea fi publicate pe viitor, nu numai în scopuri didactice, ci deopotrivă și pentru popularizarea în direcții bilaterale a valorilor spirituale din România și Suomi.

Paginile COLUMNEI rămîn deschise și bineprimitoare oricăror contribuții ce vor veni în întîmpinarea acestor intenții, alături de noi. Viitorilor noștri colaboratori le mulțumim de pe acum și le adresăm tradiționalul : "Bine ați venit !" "Tervetuloa !"

În încheiere, am dori să exprimăm grațitudinea noastră Prof. dr. Lauri Lindgren, directorul Institutului de studii romanice și Conducerii Universității din Turku pentru sprijinul acordat cu generozitate apariției COLUMNEI.

Lector dr. Ion Stăvărug

SARBATORI ALE CULTURII ROMÂNE ÎN '83

An bogat '83 (fatidica cifră "3!"), bogat în exuberante sau pioase aduceri aminte, cinstind memoria înaintașilor, a trudei și idealului lor, a gândului lor inspirat. Cultura română din toate timpurile are în acest an prilejul să fie evocată. Sint aniversări (sau comemorări) ale unor mari personalități, ale unor fapte deosebite, ale unor opere, prin care s-a afirmat, deplin și statornic, spiritul românesc. Unora dintre acestea (puține, spre regretul nostru, siliți de spațiu) le-am putut acorda un loc aparte în economia revistei. Pentru altele nu ne rămâne decât posibilitatea de a le aminti, aici, în puține cuvinte.

I.S.

&. RECOMANDARILE U N E S C O pentru anul 1983 privind aniversări ale marilor oameni de cultură, știință, literatură și artă din întreaga lume cuprind și opt nume de personalități românești care au adus remarcabile contribuții la tezaurul spiritual național și, în unele cazuri, universal: dirijorul și profesorul Antonin Ciolan (1883-1870), pictorul Nicolae Dărăscu (1883-1959), compozitorul Ciprian Porumbescu (1853-1883), cărturarul-pedagog Onisifor Ghibu (1883-1972), medicul savant Mihai Ciucă (1883-1969), actrița Maria Filotti (1883-1956), istoricul literar Nicolae Cartoian (1883-1944), savantul chimist Gheorghe Spacu (1883-1955).

&. MIRON COSTIN - 350. Cu trei veacuri și jumătate în urmă se naște în Moldova ("Nasc și în Moldova oameni" - scria el, anunțând profetic urmași celebri: Cantemir, Alecsandri, Eminescu, Creangă, Iorga!) unul din marile spirite ale culturii noastre, promotor al umanismului, - Miron Costin. Opera lăsată de marele cărturar cuprinde, între altele, poemul filozofic "Viața lumii", "Letopisețul Țării Moldovei", "De neamul moldovenilor...". În aceasta din urmă, Costin realizează cea dintâi pledoarie cu argumentele istoricului și lingvistului asupra originii romane a poporului român și a limbii sale: "Așa și neamul acesta, de care scriem, a țărilor acestora, numele drept și mai vechiu este român, adică rîmlean, de la Roma. Acest nume de la descălecatul lor de Traian... au ținut și pînă astăzi, și încă mai bine muntenii decât moldovenii, că ei și acum zic și scriu Țara Românească, ca și românii cei din Ardeal."

&. JUNIMEA - 120. La sfîrșitul anului 1863 lua ființă la Iași societatea "Junimea" care a avut un rol hotărîtor în orientarea culturii, artei și literaturii române pe fundamente estetice. Conducătorul și mentorul ei a fost Titu Maiorescu, cel dintâi mare critic și estetician român (personalitate de marcă și în alte domenii de activitate: învățămînt, cultură, viață publică și politică). Contribuția cea mai de seamă a "Junimii" se înscrie fără îndoială în domeniul literaturii. În gruparea ei s-au format și s-au afirmat creatori care au intrat în panteonul național: Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Ion Creangă, Ioan Slavici. Lor li se vor adăuga, în generația următoare: George Coșbuc, P. Cerna, I. Al. Brătescu-Voinești, Duiliu Zamfirescu și alții. Îi aparțin, la fel, istorici, filozofi, esteticieni ca: A.D. Xenopol, Vasile Conta, P.P. Negulescu, M. Dragomirescu ș.a. Revista societății, "Convorbiri literare", a apărut în martie 1867, avînd ca redactor pe Iacob Negruzzi ("sufletul" revistei aproape două decenii); a cunoscut cea mai mare longevitate din toate publicațiile românești de pînă acum, apărînd fără întrerupere pînă în 1944.

&. CIPRIAN PORUMBESCU - (1853-1883). Aniversare și comemorare totodată a celui inspirat și entuziast creator de nemuritoare melodii: emoționanta "Baladă", opereta "Crai Nou" (pe un libret de Alecsandri), cîntecele și azi fredonate pretutindeni - "Pe-al nostru steag", "Cîntecul tricolorului" (azi melodie a imnului național), "Cîntec de primăvară", "Serenada (Dormi ușor)", "Lăsați-mă să cînt". Cel născut la Șipotetele-Sucevei avea să fie el însuși... și pot redeșteptător în muzica românească de sursă națională. Cu el însă a fost crud de nedrept destinul, îngăduindu-i doar 30 de primăveri și atît de puțini ani de creație (melodiile lui s-au frînt la 25 mai acum un secol, în anotimpul cel mai mult cîntat de el)!

&. DARASCU - 100. Pictor modern în toată puterea cuvîntului, Nicolae Dărăscu (1883-1959) aparține generației de artiști ai șevalețului care, în perioada interbelică, promovează spiritul unei școli naționale în stare să-și exprime specificul, prin detașarea de modelele și modele europene. După un început firesc tributar (în urma studiilor în academii pariziene) unor moderniști ca Matisse, sau impresionisti ca Sisley, revine spre marii înaintași, Grigorescu, Andreescu, Luchian, continuîndu-le, în spirit modern, tradiția. Insetat, beat de lumină ca Van Gogh, spațiul său de preferință este sudul. Între peisajele din sudul Franței, din Italia (îndeosebi de

la Veneția),sau de pe litoralul Mării Negre de la Tulcea la Balcic, sînt, fără îndoială, cîteva capodopere : "Palat venețian", "Bărci în lagună", "Bazarul din Tulcea", "Mica moschee". Recunoașterea sa pe plan internațional vine în 1940, cînd la Bienala de la Veneția i s-a rezervat o sală întreagă.

&. URMUZ, CIPRIAN - 100. Doi colegi de clasă de la Liceul "Gheorghe Lazăr" din București aveau să intre în literatură sub nume de împrumut care însă aveau să le perpetueze gloria. Demetru Demetrescu-Buzău, adică Hurmuz, (1883-1923) de profesie jurist, dar pasionat de muzică și literatură, este autorul unor "pagini bizare" cum și-a caracterizat însuși acele proze scurte de o stranie factură, intitulate bizar : "Pîlnia și Stamate", "Ismail și Turnavitu", "Algazy & Grummer", "Cotadi și Dragomir" și încă alte cîteva. Un fel de pseudo-fabule însoțite de pseudo-morale, animînd lucruri pe care le împing spre joc mecanic și absurd, prozele acestea nu se asemănau cu nimic din ceea ce literatura cunoscuse mai înainte. Hurmuz (al cărui "naș" este Argezi și el îi publică primele proze) iniția - mai tîrziu avea să se constate - o atitudine nouă în literatură, pe urmele nihilismului trasate de dadaști : absurdul. Eugen Ionescu (Eugène Ionesco) l-a recunoscut public ca pe un înaintaș al său și i-a tradus și publicat opera în Franța... Gheorghiu Constantinescu, adică G. Ciprian (1883-1968) s-a dedicat teatrului și ca interpret și ca autor dramatic. Piesele sale ne revelă cînd un liric umanist de amare reflecții ("Omul cu mîrtoaga"), cînd un anticonformist de acută modernitate a textului ("Capul de rățoi"). Între dramaturgii epocii interbelice, G. Ciprian, cu o operă de mică întindere (ca și a camaradului său de liceu cu care cofraterniza în privința opțiunilor literare) ocupă totuși un loc privilegiat.

&. SOCIETATEA SCRITORILOR ROMINI - 75. La 28 aprilie 1908 a luat ființă la București "Societatea Scriitorilor Români". Cei 19 condeieri inițiatori și alții care li s-au alăturat au ales ca președinte pe poetul Cincinat Pavelescu, secondat (ca vicepreședinte) de poetul Dimitrie Anghel. Un an mai tîrziu, cel mai activ scriitor pentru lărgirea și vitalizarea Societății - Mihail Sadoveanu - a devenit președintele acesteia. Această funcție a fost încredințată de obște scriitoricească și altor confrăți, printre care am aminti pe Emil Gîrleanu, Mihail Dragomirescu, Duiliu Zamfirescu, Liviu Rebreanu (ales președinte de 7 ori consecutiv!). În 1948, locul vechii Societăți îl ia "Societatea Scriitorilor din România",

cuprinzînd (între cei 242 de membri) și scriitorii din rîndul naționalităților conlocuitoare. După un an, în adunarea din 25-27 martie 1949, aceasta își schimbă numele în actuala Uniunea Scriitorilor, alegînd ca președinte de onoare pe M. Sadoveanu, iar ca președinte activ pe Zaharia Stancu.

&. ANIVERSARI - 75. De o vîrstă cu cea dinții societate scriitoricească statutată sînt (sau ar fi fost) cîteva dintre personalitățile literaturii române contemporane, cărora le aducem cinstită : Geo Bogza (n. 6 februarie 1908 la Ploiești), Cicerone Theodorescu (1908-1974), Edgar Papu (n. 13 septembrie 1908, București), Alexandru Sahia (1908-1937). Lor le-am adăuga, din alte spații ale artei, pe folcloristul și muzicologul Henri Brauner și pictorul Corneliu Baba.

&. ANNA ELISABETH BRANCOVEANU, de NOAILLES (1876-1933). Cu 50 de ani în urmă se stîngea poeta "Inimii nemărginite", cea care fusese denumită "Hugo feminin al Franței". Marele ei prieten Marcel Proust o socotea "acel geniu minunat ce ne dezvăluie taina tuturor lucrurilor". Poeta marilor elanuri și sensibilități era de sînge românesc. Poemul "Strămoșilor", publicat în ultimul său volum ("Derniers vers"), cuprinde mărturisirea că venea, prin neam, din "cîmpiile de lîngă Carpați", ceea ce făcea pe Barès (un alt mare prieten al ei și al românilor) să observe : "Ca și Ronsard, tu vii de la Dunăre!".

&. SEMICENTENARUL UNOR MARI OPERE. O jumătate de secol de la apariția și intrarea în conștiința publică a unor creații de primă mărime ale literaturii naționale : "La cumpăna apelor", "Cunoașterea luciferică" (Lucian Blaga), "Tablete din Țara de Kutu" (Tudor Argezi), "Patul lui Procust" (Camil Petrescu), "Creanga de aur" (Mihail Sadoveanu), "Adela" (G. Ibrăileanu), "Maitrey" (Mircea Eliade), "Rusoaica" (Gib Mihăescu), "Cartea nunții" (G. Călinescu), "Oraș patriarhal" (Cezar Petrescu), "Europolis" (Jean Bart), "...Escu" (Tudor Mușatescu).

&. LA ANI 50, LA MULȚI ANI ! ... Să le urăm: lui Nichita Stănescu (n. 31 martie 1933, Ploiești), lui Eugen Simion (n. 25 mai 1933, Chiojdea - Ploiești), lui Romulus Vulpescu (n. 5 aprilie 1933, Oradea), Ilie Purcaru (n. 6 noiembrie 1933, Rm. Vlcea) ...

Legenda Luceafărului

El fost odată ca'n porci
 El fost ca micodala
 Din rade masi năpăstiat
 O dăla
 Unghitiat de fela
 O fra. p...
 Un. p...
 Si ca una la porci
 Si mândru i teat ule
 Cum e Teosora mta f...
 Si loma mte stela

He x vede azi, il vede m...
 Si astfel dorința i gate
 El o poroc de septam...
 Si, cado dragă fata
 Cum ea p... și răgim
 Visând al... și t...
 Si d... și inoma
 Si m... x imple

Acum 100 de ani, în aprilie 1883, apărea, în Almanahul Societății academice social-literare "România Jună" din Viena, poemul

"Luceafărul" de Mihai Eminescu.

Prof. dr. Zoe Dumitrescu-Buşulenga

În nesfârșitul șir al metamorfozelor îmbrăcate de motivul tipologic în opera eminesciană, poemul suprem, poemul culme, LUCEAFĂRUL, rezumă și concentrează tot ceea ce gândirea mitopoetică a artistului a zămislit... Neistovita putere de sinteză a demersului intelectual eminescian a operat în speță, în scopul ilustrării alegoriei geniului care participă la două ordini, la cea divină și la cea umană, a operat o fuziune a două vechi mituri. Luceafărul, mit popular românesc (cu o probabilă deformare fonetică de la Lucifer, eroul mitului biblic iudeo-creștin, foarte la îndemina artiștilor romantici), legat de cunoscuta Stea a ciobanului, statornic far al seriei, prielnic pămîntenilor, a fuzionat cu Hyperion, mit cu surse în mitologia greacă, folosit și acesta de mari poeți ca Hölderlin ori Keats.

Optînd pentru un erou mitic de felul lui Hyperion, Eminescu introducea în tipologia operei sale un personaj născut din elemente contrarii, din Uranos și Gy, din pămînt și cer (după mitologia elină), condamnat deci prin origine la un echilibru precar al ființei, între latura de lumină celestă, uranică, și cea de întuneric teluric, pămîntesc. Prin însăși natura sa, eroul putea cădea ori se putea înălța, după cum prevala în el un aspect sau altul al dublei sale naturi...

La Eminescu însă, bivalența eroului Luceafărul-Hyperion impune o structură bipolară, de stricte simetrii, poemului, căruia îi infuzează un bogat gând filosofic de sorginte kantiană. După cum privește spre pămînt sau spre cer, eroul se ipostazioază într-o înfățișare sau alta printr-un fel de mimetism datorat tocmai dublei perspective posibile asupra lui. Fața întoarsă către pămînteni care o văd și o numesc Luceafăr în măsura în care ei o pot percepe cu simțurile lor ca obiect de cunoaștere, constituie fenomenul, aparența, în vreme ce ființa lui ascunsă simțurilor, necognoscibilă, știută numai de demiurg, constituie esența ori fenomenul, după terminologia epistemologică kantiană.

Indreptat cu fața lui văzută spre pămînt și muritori, eroul se contaminează de patima lor majoră, de iubire, se îndrăgostește de știuta muritoare care, la rîndul său, intră, în măsura în care i-o îngăduie natura pămîntească, în atmosfera de gravitate și solemnitate care-l înconjoară pe Luceafăr. Supus și vrăjit, acesta răspunde chemărilor ei, întrupîndu-se succesiv în înger și demon, încă un semn că el e o ființă din prima creație, avînd potențial ambele ipostaze. Aceste întrupări, ca și cererea către Demiurg de a-i acorda calitatea de muritor, trădează dramatica tentativă de apropiere de pămînt și iubire a eroului...

Ajuns în preajma Demiurgului, Luceafărul, încă plin de amintirea lumii de jos, proferează cuvintele cererii de dobîndire a calității de muritor, fără să mărturisească rațiunea adevărată a acestei cereri. Si replica Demiurgului vine îndată, deschisă brusc de strigarea eroului pe numele lui cel ascuns, Hyperion, nume care-i desemnează esența... Denumit astfel, el este repus la înălțimea reală a esenței sale, căci i s-a făcut, prin noua lecție de cunoaștere filosofică, o adevărată reinițiere în adevărurile fundamentale pe care le uitase, oprindu-l de la cădere. Între iubire și cunoaștere ca aspirații fundamentale ale eroului eminescian, se structurează într-o unitate stilistică fără cusur, LUCEAFĂRUL.

MIHAI EMINESCU

Luceafărul
- fragment -

Iltatähti
- katkelma -

Trecu o zi, trecură trei
Și iarăși, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine.

Kului päivä, kului kolme
Ja yhä yön tullen
Prinsessan ylle nousee
Iltatähti kirkkaine säteineen.

Ea trebui de el în somn
Aminte să-și aducă
Și dor de-al valurilor domn
De inim-o apucă :

Ja unessaan tyttönen
Yhä suuresti kaippaa
Tuota herraa aaltojen,
Jota sydämensä muistaa :

- "Cobori în jos, luceafăr
 blînd
Alunecînd pe-o rază,
Pătrunde-n casă și în gînd
Și viața-mi luminează !"

-"Lempeä Iltatähti, saavu luo
 Säteellä ratsastaen
Valo talooni, elämäni tuo,
Ole sisältö ajatusten !"

Cum el din cer o auzi,
Se stinse cu durere,
Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde piere ;

Taivaaseen tytön ääni kantaa,
Ja tähden loiste hiipuu,
Ja missä se sammuu
Siellä koko taivas kieppuu ;

În aer rumene vâpăi
Se-ntind pe lumea-ntreagă
Și din a chaosului văi
Un mîndru chip se-ncheagă ;

Ilmoissa punaiset lieskat
Leviävät koko maanpiiriin,
Ja kaaoksesta nousevat
Kasvot nuoren miehen kauniin ;

Pe negre vițele-i de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Hänen korppikutreillaan
Kuin palava kruunu
Kun hän päälle maan
Läpi tulisen auringon leijuu.

Din negru giulgi se desfășor
Marmoreele brațe,
El vine trist și gînditor
Și palid e la față ;

Mustaan vaippaan verhotut
Ovat marmorikädet,
Painavat häntä mietteet, surut
Kasvonsakin kumman kalpeat ;

Dar ochii mari și minunați
Lucesc adînc himeric,
Ca două patimi fără saț
Și pline de-ntunerice.

Mutta silmänsä loistavat
Taivaallista valoa,
Pimeydessä hehkuvat
Kiihkeää paloa.

-"Din sfera mea venii cu greu
Ca să te-ascult ș-acuma,
Și soarele e tatăl meu,
Iar noaptea-mi este muma ;

-"Suruissani maailmani jätin
Suostuin pyyntöön sun,
Isäni auringon jätin
Ja yön, äitini mun.

O, vin', odorul meu nespun,
Și lumea ta o lasă ;
Eu sînt luceafărul de sus,
Iar tu să-mi fii mireasă.

Tule, rakkaani,
Tule maailmaani mun ;
Olen Iltatähti taivaan
Ja sinä morsiameni mun.

O, vin', în pârul tău bălai
S-anın cununi de stele,
Pe-a mele ceruri să răsar
Mai mîndră decît ele."

Tule, ja vaaleat kutriisi
Tähtiseppeleen saa,
Taivaaseen nousisit
Tähtiäkin kauniimpana."

-"O, ești frumos cum numa-n
 vis
Un demon se arată,
Dară pe calea ce-ai deschis
N-oi merge niciodată !

-"Olet kauniimpi mies
Kuin henget uniini toi,
Mutta maailmas ja ties
Minun ei olla voi !

Mă dor de crudul tău amor
A pieptului meu coarde,
Și ochii mari și grei mă dor,
Privirea ta mă arde."

Sydämessäni kielen
Julma rakkautesi saa
Vaikeroimaan itkien
Ja katsees mua polttaa."

.....
Dar dacă vrei cu crezămînt
Să te-ndrăgesc pe tine,
Tu te coboară pe pămînt,
Fii muritor ca mine."

.....
Jos haluat todella
Että sinua rakastaisin,
Luokseni vaella,
Ole kuolevainen kanssain."

PROBLEME FUNDAMENTALE ALE LIMBII ROMÂNE

(în lucrări mai recente ale unor savanți români).

Acad. prof. Ion Coteanu : "Originile limbii române" (București, 1981)

"Adoptarea limbii latine de societatea daco-romană"
(extrase)

De îndată ce romanii s-au instalat în Dacia, latina a devenit limba oficială a provinciei. Ea se folosea atunci din Spania și nordul Africii, în jumătatea de sud a Angliei, iar către răsărit, pînă în Asia Mică. Nu se semnalează la această dată particularități dialectale, deși este imposibil să nu fi existat, dar erau probabil mult prea mărunte ca să atragă atenția. În schimb, limba populară se dezvoltă liber și de aceea se deosebea de cea scrisă, iar în zonele marginale ca Dacia, forma populară a latinei era fără îndoială preponderentă. Acestei forme, căreia i s-a spus latină vulgară, îi erau caracteristice o pronunțare mai puțin îngrijită, fraze simple și un vocabular diferit în unele privințe de cel al limbajului cult. Dar cine ajungea s-o stăpînească, stăpînea structura întregii limbi latine, iar celui care o învăța i se deschidea calea de a pătrunde într-unul din cele mai bogate tezaure de cunoștințe ale lumii vechi.

În secolul al II-lea al erei noastre, cînd au pătruns în Dacia, romanii aveau o bogată literatură artistică, juridică și științifică. (...) Latina era așadar purtătoarea întregii culturi a lumii europene din antichitate.

Din întîlnirea acesteia cu limba dacilor, a căror cultură era de tip oral, nu este greu să se vadă de ce parte se va pleca balanța. În genere, cînd două limbi se află în contact permanent, prin ele nu se confruntă numai două structuri lingvistice, ci și două culturi. Structurile lingvistice au importanță redusă, căci nu sînt unele superioare și altele inferioare, și nu din cauză că o limbă ar fi mai complicată sau mai simplă ajunge să fie părăsită de vorbitorii ei. Greaca, de exemplu, era mult mai complexă decît latina la data cuceririi Greciei de romani, dar fiind încărcată cu o înaltă cultură s-a menținut și a influențat ea pe cuceritori. (...) Mai mult ca sigur că dacii au devenit după un timp bilingvi, mai mult ca sigur că prima generație de după venirea romanilor începuse să se înțeleagă de bine de rău cu aceștia. Pe lîngă faptul că ar fi de neimaginat o conviețuire în alt mod, limba română face

dovada prin cuvintele traco-dace pătrunse în latină.

Informațiile de care dispune știința limbii despre tracă, despre dacă și în general despre limbile și dialectele nelatine din zona mai mult ori mai puțin apropiată de malul drept al Dunării sînt sărace și nesigure. (...) Nu avem deci pentru cunoașterea acestei limbi decît informații puține și sumare. Unele se află în operele istoricilor greci și latini, unde apar cînd și cînd scurte explicații despre cîte un nume propriu de persoană ori de localitate. Altele rezultă din compararea inscripțiilor frigiene, scrise într-o limbă înrudită cu traca, altele, mai inconsistente decît s-a crezut o vreme, se găsesc în așa-numita listă de nume dace de plante inclusă în lucrarea de botanică a lui Dioscoride, dar într-o copie tîrzie.

La acestea ar trebui să se adauge mărturia albanezei, dar numai după elaborarea unei istorii amănunțite a acestei limbi. (...)

Pînă la acest deziderat, știm însă în mod sigur că traco-daca era o limbă de tip satem, spre deosebire de greacă și latină, care erau de tip centum. (...)

Cuvintele introduse de traco-daci în vorbirea lor latinească și păstrate apoi, ca și cele pierdute sau încă nedescoperite, au dat vorbirii daco-romanilor o anumită coloratură locală. Cît va fi fost de puternică, nu se știe, fiindcă în inscripții nu avea cum să apară, dar identificarea lor prin compararea fondului vechi nelatinesc al limbii române cu lexicul - bineînțeles tot nelatinesc - al limbii albaneze, este instructivă. După o perioadă de acceptare nu cu destul spirit critic a ideii că fondul lexical din limba română asemănător cu cel albanez s-ar datora influenței albaneze, s-a constatat că această teză nu este susținută de alte mărturii din afara limbii, din care să reiasă că în trecutul îndepărtat cultura și civilizația albaneză au influențat pe daco-romani. Mai degrabă s-ar fi putut întîmpla invers. Oricum, în momentul de față, considerarea elementelor lexicale comune ale limbii române cu albaneza ca rezultat al dezvoltării vocabularului de aceeași origine în ambele limbi potrivit cu evoluția specifică fiecăreia, a cîștigat sufragiile celor mai mulți cercetători, fiind mult mai plauzibilă. (...) Cele aproximativ 70 de cuvinte nelatine pe care româna le are în comun cu albaneza și cele peste 100 nelatine care nu apar în albaneză, dar ar avea șanse să fie preromane, s-au supus în mod necesar evoluției limbii daco-romanilor, suferind și ele transformări. Nu ne putem imagina că, pe cînd materialul latinesc evolua, cel traco-dac "înghețase", nemaiparticipînd la evoluțiile

fonetice, morfologice sau semantice.

Cît privește numărul cuvintelor preromane care nu sînt comune cu albaneza, el poate să fie mai mare sau mai mic, oscilînd în funcție de modul mai mult ori mai puțin convingător al stabilirii originii lor. (...) În ciuda unei informații infinit mai bogate, este foarte greu să stabilim cu exactitate absolută cum vorbeau oamenii simpli în limba latină, dar avem texte latinești și posibilitatea de a compara forma cultă și cea populară în așa fel încît știm nu numai cum se pronunța în anumite momente de dezvoltare, ci și foarte mult din gramatica și semantica ei.

=====

Acad. Alexandru Rosetti : "Schită de istorie socială a limbii române" (București, 1982)

Păstoritul și agricultura (extrase)

Vocabularul de origine păstorească pe care limba română îl posedă în comun cu albaneza, ne permite să ne facem o idee despre ocupația populațiilor respective cu creșterea oilor.

Prezența termenului albanez asigură originea autohtonă a cuvîntului, cu caracteristicile fonetice ale fiecărei limbi.

Iată cîțiva din acești termeni, din limba română și albaneză, în ordine alfabetică :

baci s.m. : alb. baç (cioban care conduce o stîină ; cioban specializat în prepararea brînzei).

brînză s.f. : alb. rëndës (produs alimentar obținut prin coagulare și prelucrarea laptelui); cuvînt balcanic cu etimologia în discuție.

fluier s.n., fluieră s.f. : alb. flojere (instrument muzical popular de suflat).

murg adj.; s.m. : alb. murg (culoare a părului la cai : negru-roșcat, castaniu închis, pestriț ; cal de această culoare).

strungă s.f. : alb. shtrungë (loc îngrădit la stîină unde se mulg oile ; loc strîmt).

țap s.m. : alb. cap, cjap, thjap (masculul caprei).

țarc s.n. : alb. thark (loc îngrădit unde se închid oile).

urdă s.f. : alb. udhos (sort de brînză, dulce, obținut prin fierbere zerului gras, rămas de la prepararea cașului).

vatră s.f. : alb. vatër, votrë (loc pe care se face focul de obicei, în casă sau afară ; loc vechi al unei așezări umane).

zară s.f. (zăr, zer s.n.) : alb. dhallë (lichid care rămîne după extragerea untului sau brînzei din lapte).

Vocabularul de origine tracă din limbile română și albaneză pe care l-am examinat arată lămurit importanța creșterii oilor la strămoșii românilor și albanezilor.

Acest fond de vocabular a fost completat, mai tîrziu, cu elemente venite din limba latină, referitoare la creșterea oilor și vitelor.

Iată enumerarea acestor termeni :

Păstorit : miel s.m. : lat. agnellus , mulge vb. : lat. mulgere, paște vb. : lat. pascere , pășune s.f. : lat. pastio, staul s.n. : lat. stabulum , turmă s.f. : lat. turma.

Profesiuni : păcurar s.m. : lat. pecorarius (păstor, cioban), păstor s.m. : lat. pastorius (cioban).

Produse : caș s.n. : lat. caseus , cheag s.n. : lat. coagulum, corastră, colastră, coraslă s.f. : lat. colastra, fin s.n. : lat. fenum.

Acțiuni : ara vb. : lat. arare, cerne vb. : lat. cernere , culege vb. : lat. colligere, pisa vb. : lat. pisare, semăna vb. : lat. seminare, vintura vb. : lat. ventulare.

Instrumente : arat (plug) s.n. : lat. aratrum, jug s.n. : lat. jugum.

La acești termeni se adaugă cei intrați mai tîrziu în limbă, din slava meridională....

Terminologia familiei

Termenii de bază sînt de origine latină : tată - lat. tata , mamă - lat. mamma ("dacă pater și mater s-au pierdut cu totul la

noi, și în locul lor s-au generalizat cuvintele din graiul copiilor tata și mamma, cauza e, desigur, și împrejurarea că aceste două cuvinte le auzea românul și în gura Slavilor" - S. Pușcariu), fiu - lat. filius, fin - lat. filianus, frate - lat. frater, gine-re - lat. gener, nun - lat. nunnus, părinte - lat. parens, socru - lat. socer, unchi - lat. unculus, văduv - lat. viduus, văr - lat. verus.

Terminologia creștină

Termenii de origine latină care denumesc noțiunile fundamentale ale cultului :

biserică s.f. : lat. basilica, botez s.n. : lat. baptizare, creștin s.m.,adj. : lat. christianus, cumineca vb. : lat. communicare, Dumnezeu s.m. : lat. domine deus, înger s.m. : lat. angelus, Paști s.m. : lat. Paschae, păgîn s.m.,adj. : lat. paganus, sîn (sfînt) s.m.,adj. : lat. sanctus.

CUM MI-AM DEPUȘ CANDIDATURA DE R.CTOR

AL UNIVERSITĂȚII DIN CLUJ!

Acad. Prof. Tauno Nurmela

N-am făcut cunoștință directă cu România decât după mai bine de treizeci de ani de cînd primisem din manualul binecunoscut al lui Bourcier "Elemente de lingvistică română" prima inițiere sistematică privind încîntătoarea limbă românească. Existența ei în-săși, asemănătoare unei insulițe latine în mijlocul slavilor și maghiarilor, îmi părea un miracol istoric.

În timpul ultimului război, Universitatea din Helsinki primi-se un lector de română, tînărul doctor Grigore Dobrinescu, al că-rui prieten aveam să devin în curînd. El nu avea cu adevărat de-cît doi elevi de luat în serios : vechiul și fidelul meu camarad, marele lingvist slavist Valentin Kiparsky și eu însumi. Kiparsky a învățat iute româna fără dificultăți și în cîteva luni am ajuns și eu la un nivel care să-mi îngăduie să visez la posibilitatea de a mă perfecționa în această limbă și să încep un studiu știin-țific în domeniul literaturii sau al lingvisticii române.

În 1947 am primit amîndoi o invitație să studiem timp de cîte-va luni la Universitatea din București. Cînd totul era pregătit să plecăm în călătorie, a survenit revoluția. Cel ce ne invitase, rectorul Universității din București, marele romanist Alexandru Rosetti, dispăruse din avanscenă și voiajul nostru a rămas baltă. Asupra acestuia nu s-a putut reveni decât abia în 1961, cînd eu devenisem, la rîndu-mi, rector al Universității din Turku; fuse-sem invitat atunci să vizitez România timp de o lună și să țin conferințe la cele mai mari universități ale țării (București , Cluj, Iași).

Săptămîna de la Cluj tocmai începuse. Ținusem conferința, du-pă care, potrivit bunei uzanțe academice, fusesem invitat de gaz-de la un dineu în cel mai bun local al orașului, la "Continental".

Erau prezente vreo opt persoane, mai ales tineri filologi. Nu-mai amfitrionul, celebrul arheolog Constantin Daicoviciu, rector magnificus al Universității, și renumitul slavist-romanist din Cluj, Emil Petrovici, erau mai în vîrstă decât mine. Daicoviciu era un om de vesel caracter, exuberant chiar, care părea a cunoaște tot așa de bine ca româna și germana, maghiara, franceza și italia-na. Iar pe deasupra, de un excelent umor. Dineul era strașnic, iar

vinurile transilvane admirabile, numai că o oarecare răceală academică părea a fi cuprins întreaga companie, paralizând conversația. Cauza putea fi cunoașterea insuficientă a francezei de către tinerii convivi, sau incertitudinea lor privind atitudinea politică ce trebuiau să o albească față de mine. Oricare ar fi fost pricina, rezerva lor părea să irite pe rectorul Daicoviciu, care toasta mereu și căuta să însuflețească discuția, dând frâu liber umorului său pe care nimic nu părea a fi în stare să-l domolească. Dar, vai, eforturile lui erau zadarnice!

Neștiind ce rol trebuia să iau în această situație, deopotrivă de neplăcută și delicată, m-am pregătit de plecare, însă înainte de a o face, rosti un mic discurs în latină, mulțumind prietenilor români pentru frumoasa primire ce o făcuseră invitatului lor finlandez. Latina mea avu un neașteptat efect asupra rectorului Daicoviciu. El răspunse alocuțiunii mele uzitând la fel limba latină pe care dădea impresia că o stăpânește pînă la cele mai mici nuanțe. Discursul magnificului Rector luă spre sfârșit un ton din ce în ce mai burlesc și se încheie aproape în următorii termeni : "Sînt fericit să ascult pe oaspetele nostru de departe vorbind limba Imperiului Roman, pe care acești tineri, cetățeni ai vechii provincii Dacia, nu mai știu s-o vorbească. Sînt sătul de atîta barbarie și asemenea barbari. Mă gîndesc chiar să îmi dau demisia și să mă transfer la Timișoara unde postul de rector este vacant. Acolo, situația este poate tot atît de mizeră, dar în tot cazul mai puțin cunoscută..."

Gluma înțepată a rectorului plăcu de îndată tuturor. Dîndu-mi seama că societatea se simțea mai bine dispusă, luai din nou cuvîntul, în franceză, pe același ton burlesc :

- Ei, atunci, dacă o să se producă în consecință necazul anunțat de Domnul Rector, postul de rector al Universității din Cluj va fi deci liber. N-ar fi oare posibil, în interesul relațiilor culturale româno-finlandeze, să se procedeze simultan la o altă operație : eu să renunț la postul de rector al Universității din Turcu și să accept roba D-lui Daicoviciu de la Cluj ?

Excelentă idee, zise rîzînd Daicoviciu. Sînt sigur că dumneata, scumpe amice, fiind mai tînăr, vei civiliza pe acești barbari mai repede decît mine. Am încheiat tîrgul ! Noroc !

O, nu, Domnule Rector, nu încă ! În decursul ultimelor decenii, noi, cei din Finlanda, am avut grave decepții ca urmare a prea marei naivități în domeniul politicii externe. Așa-s și eu, destul de sceptic chiar în ceea ce privește acordurile internaționale

oficial încheiate și parafate de semnături. În tot cazul, vă rog, Domnule Rector, să binevoiți a confirma cele spuse, în scris.

Rectorul nu scăpă prilejul. Scoase din servietă o foaie de hîrtie și scrise în latină "certificatul" cerut :

"CUM RECTOR UNIVERSITATIS CLUSENSIS TOGAM SUAM RELIQUERIT ET TIMISOARAM SE RECEPERIT, RECTOR UNIVERSITATIS TURKUENSIS TAUNO NURMELA, PROFESSOR ILLUSTRISSIMUS, RECTOR FIAT CLUSII.
DATUM CLUSII 19.X.1961
CONSTANTINUS DAICOVICIUS"

Posed, deci, un document care înseamnă, în traducere literară, aceasta :

"Devreme ce rectorul Universității din Cluj lasă toga sa și se retrage la Timișoara, rectorul Universității din Turku Tauno Nurmela, ilustru profesor, să fie rector la Cluj.
Dat la Cluj 19.X.1961
Constantin Daicoviciu".

Pînă în prezent, n-am simțit încă nevoia să trimit acest document Ministerului Instrucțiunii Publice din România, căci, primo, nu sînt sigur că numitul Minister se consideră angajat să dea urmare ordinului emis de rectorul Daicoviciu, de altfel decedat cu cîțiva ani în urmă, și, secundo, îmi place mult în Finlanda.

(Fragment din volumul de memorii, redactat în limba franceză, "Scrisori din paradisul meu pierdut" Traducere de I. Stăvăruc)

O B I C E I U R I R O M Â N E Ş T I

(Fişe pentru un dicţionar folcloric)

CĂLUŞUL

Dr. Nicolae Constantinescu
Universitatea din Bucureşti

Manifestare folclorică străveche, cunoscută, se pare, tuturor ținuturilor românești, cu excepția Bucovinei, "călușul" este practicat de obicei de Rusalii, în forme relativ asemănătoare, dar a căror cercetare atentă evidențiază deosebiri structural-funcționale nete, pe baza cărora se pot distinge mai multe tipuri istorice și regionale. În linii mari, acest obicei constă în vizitarea, la timpul îndătinat, de către o ceată de bărbați îmbrăcați în costume speciale și organizați după principii sacre, a tuturor gospodăriilor satului, unde sînt primiți și unde ei performează acte rituale și dansuri de mare virtuozitate. Ca și în cazul colindatului, grupul trebuie să viziteze și să fie primit de toți membrii colectivității, care îi răsplătesc pe călușari cu bani, băutură și mîncare.

"Călușul" mai este cunoscut și sub numele de "jocul călușarilor, după numele practicantilor, numiți și "căluceni" (în Moldova), "călușari, călăuzi" (în Transilvania).

Cît privește sursele și semnificațiile obiceiului, s-au emis opinii diverse, consonante cu epoca formulărilor. Cei vechi nu se îndoiu de latinitatea "călușului" în care vedeau o reminiscență a Coli-Saliilor romani (cf. F. I. Sulzer, D. Bojinca, D. O. Ollănescu), o replică a răpirii Sabinelor (cf. I. H. Rădulescu, G. Dem. Teodorescu), o moștenire a sărbătorilor Calendelor romane (cf. P. Papahagi). A existat și opinia că, asemenea "Mioriței", obiceiul acesta ar reprezenta o urmă de la dați (Th. Speranția).

Cercetările științifice mai noi integrează "călușul" în sistemul credințelor și practicilor magice românești și stabilesc o legătură între acesta, data practicării lui și "iele" - ființe mitologice cu conotații malefice -, văzînd în "căluș" un rit de apărare împotriva acestora, sau de vindecare, de înlăturare a efectelor nocive pe care le au asupra celor cu care ele vin în contact, ori care încalcă unele interdicții în legătură cu ele. Merită să fie reținută, în acest context, și explicația după care, la baza "călușului", ca și a confrerilor de feciori, stă "mitul inițial al omului-cal", "echivalentul carpatic al centaurului și luperculului fi-

ind mitul Sîntoaderilor" (cf. Oct. Buhociu).

Mărcile rituale ale obiceiului, așa cum apar ele în descrierile mai vechi, dar și în atestări de dată relativ recentă, sînt numeroase și evidente. "Călușul" se practică la date fixe (de Rusalii, în săptămîna Rusaliilor, 12 zile după Rusalii), numai ziua ("înainte de răsăritul și după apusul soarelui nu se dansează"). Ceata practicantilor se constituie într-un grup închis, ezoteric, fiind alcătuită dintr-un număr impar de bărbați (7-9-11, de obicei), admiși numai după un anumit ritual ("vătaful îi stropește cu apă luată din nouă izvoare, după care ciocnesc bîtele lor de trei ori, privind mai întîi spre apus și apoi spre răsărit"), legîndu-se prin jurămint să asculte de unul din ei (vătaf, stareț, voievod), să trăiască împreună pe toată durata manifestării ("trebuie să fie pretutindeni cel puțin cîte doi, împreună, ziua și noaptea"), în condiții de puritate ("În acest timp nu se culcă nicăieri, afară numai sub strășina bisericii", cf. D. Cantemir; "Nu au interdicții de băutură, dar le sînt prohibite contactele sexuale", cf. M. Pop). În timpurile mai vechi erau obligați să rămîină în ceată nouă ani; revenirea în profan, la sfîrșitul sărbătorii, se făcea printr-o succesiune de acte magico-rituale, pereche ale celor de la intrarea în timpul și spațiul sacru: "După terminarea jocurilor sfarmă obiectele sau insignele lor (iepurele, bețele și biciul), le îngroapă și fug fără să se uite înapoi, ca să nu îi pocească Rusaliiile" (cf. R. Vuia). Conotații magice indubitabile au obiectele de recuzită: steagul ("beldia") în vîrfurile cărui se găsesc legătura cu usturoi, pelinul, săculețul cu cenușă (sau tîmfile albă și neagră), pielea de iepure ("cioc" - în Oltenia, masca în chip de barză a mutului în Transilvania; cf. F. I. Sulzer), ciomegele, dintre care cel al primului călușar avea sculptat un cap de cal (în Banat, cf. A. Liuba), sabia sau biciul mutului ("primicer" la D. Cantemir, "bloj" la A. Liuba, "zbicer" la D. Bojinca). La fel, gesturile mutului și ritmul, ca și mișcările dansurilor călușerești (mai ales "Rața") au profunde semnificații magico-rituale. În sfîrșit, credința performerilor și a beneficiarilor în eficacitatea jocului, în puterea lui vindecătoare, "mai ales dacă joacă peste cei pociți de zîne", în forța lui de a aduce sănătate și dragoste fetelor care se prind în joc lîngă călușari, ori voinicie copiilor luați în brațe de aceștia (în Oltenia), ori noroc gospodăriei unde joacă, ferind totodată vitele de boli (în Muscel) - dovedesc fără tăgadă că la origine "călușul" a fost un ritual bine constituit, cu funcții precise în viața societății românești. Elementele de recuzită menționate, mai ales steagul și bețele, trimit, de asemenea, că-

tre o posibilă interpretare a "căluşului" ca un rit cu arme, asemănător unor manifestări cunoscute multor popoare europene, iar sabia roşie a mutului, rolul adesea drept phallus, ca și gestică din dansul "Rața", adaugă ritmului sensuri fertilizatoare și de fecunditate.

Evident, nu toate aceste trăsături apar în toate manifestările concrete ale "căluşului". Pe scara timpului se observă un firesc proces de desacralizare și deritualizare a manifestării care dobindește, în schimb, valențe spectaculare deosebite. De la gestică rituală a mutului s-a trecut la pantomimă și, mai recent, la mici spectacole de teatru improvizat, dintre care cel mai cunoscut este "Războiul", mai ales în Dolj și Ilfov (cf. Gh. Vrabie).

În ultimele trei, patru decenii se constată, pe de o parte, o îngustare a ariei în care "căluşul" se mai practică drept obicei cu funcția de rit de apărare și de vindecare, cu evidenta slăbire sau chiar pierdere a vechilor motivații și funcții, iar pe de altă parte - o răspindire extrem de largă a dansului, aflat aproape obligatoriu în repertoriul formațiilor profesioniste și chiar amatoare din toate zonele țării. Procesul acesta nu este nou și nici singular, un rol însemnat avînd instituțiile culturale prin care, de pildă, dansuri din "căluş" au fost învățate de tineri din Transilvania și jucate apoi pe scenă, ca un simbol al românității, al unității naționale a românilor de pretutindeni.

Situat ca vechime și semnificație alături de cele mai reprezentative manifestări ale culturii populare românești, "căluşul" este binecunoscut și peste hotarele țării (mai ales în ipostaza sa de dans de virtuozitate), cucerind importante distincții la festivaluri folclorice internaționale. În țară au loc, anual, serbări căluşerești în centrele unde obiceiul este încă viu : la Slatina - Olt (vara) și la Deva-Hunedoara (iarna).

(Bibliografia la care autorul face adesea referință va fi publicată în "Dicționar de folclor", amplă lucrare elaborată de colectivul de folclor de la Facultatea de filologie a Universității din București.)

D I N L I R I C A F I N L A N D E Z A

++++&&&&&&++++

KANTELETAR

Epopeea "Kalevala" este de mult cunoscută cititorilor români, ea fiind tipărită pînă acum în cinci ediții, datorate a doi traducători sîrguincioși : Barbu Brezianu și Iulian Vesper. Rămîne aproape de neînțeles pentru ce sora lirică a celebrei epoei, "Kanteletar", nu s-a bucurat pînă în prezent nici măcar de o parțială tălmăcire în limba română. Culegere amplă de poezii din lirica populară finlandeză, "Kanteletar", inseparabil legată, ca sursă și valoare, de "Kalevala", a fost alcătuită din cîntecele adunate de Elias Lönnrot (care și-a închinat întreaga viață celor două capodopere ale geniului popular anonim) și publicată de acesta la Helsinki în anii 1840-1841. "Kanteletar" își ia numele de la cunoscutul, "kantele" (un fel de cîteră), instrument muzical național finlandez, cu care cîntăreții populari își acompaniau zicerile.

Traducerea și publicarea, aici, a cîtorva poeme din "Kanteletar" constituie, aşadar, o premieră în limba română. Intenția celor doi semnatari este să continue colaborarea, pregătind, cu timpul, o cuprinzătoare selecție din această capodoperă, pe care s-o prezinte apoi, între copertile unui volum, cititorilor români. Ei își propun să păstreze în tălmăcire caracteristicile prozodice ale originalului și să transfere, pe cît posibil, fiorul poetic al vechilor cîntece populare din Suomi, în graiul "Mioriței". Prezentînd alăturate, aici, ambele texte, ei doresc să ofere cititorului bilingv avizat, posibilitatea unei comparații.

Lauri Lingren Ion Stăvăruc

Laula, laula, veitoseni!
II.272

Laula, laula, veitoseni,
kuku, kuku, kultaseni!
Anna aikasi ilohon,
ääni laske laulamahan!
Ota kaunis kantelesi,
soitto kultainen kuleta,
kielet soppehen sovita,
käännä sormet soittamahan,

Cîntă, cîntă, frăţioare!

Cîntă, cîntă, frăţioare,
Cîntă-a cucului cîntare!
Vremea-nchin-o' buburiei,
Lăsă glasul tău să cînte!
Iă măiestrul tău kantele,
Fă-l să zică viers de aur,
să vibreze pe leaștrune
sub a degetelor joacă,

jotta kuuluisi kujilla,
 kajahtaisi kankahilla
 sekä soitto jotta laulu,
 jotta ainoinen ilosi.
 Kuuluisi kyliä myöten,
 kajahtaisi kaikin paikoin,
 Savossa soria soitto,
 ilo kaunis Karjalassa!

să se-audă pe ulițe,
 să răsune prin poiene
 grai și cîntec laolaltă,
 bucuria ta eternă.
 Să se-audă-n larg de sate,
 lung să sune,să răsune,
 mîndru cînt în toată Savo,
 bucuria în Karelia!

Kun mun kultani tulisi.
 II.43

Dacă iubitul ar veni.

Kun mun kultani tulisi,
 armahani asteleisi,
 tuntisin ma tuon tulosta,
 arvoaisin astunnasta,
 jos ois vielä virstan päässä
 tahikka kahen takana.
 Utuna ulos menisin,
 savuna pihalle saisin,
 kipunoina kiiättäisin,
 liekinä lehauttais;in;
 vierren vierehen menisin,
 supostellen suun etehen.
 Tok' mie kättä käpseäisin,
 vaikk' ois käärme kämmenellä;
 tok' mie suuta suikkajaisin,
 vaikk' ois surma suun eessä;
 tok' mie kaulahan kapuisin;
 vaikk' ois kalma kaulaluilla;
 tok' mie vierehen viruisin,
 vaikk' ois vierus verta täynnä.
 Vaanp' ei ole kullallani,
 ei ole suu suen veressä,
 käet käärmehen talissa,
 kaula kalman tarttumissa;
 suu on rasvasta sulasta,
 huulet kuin hunajameestä,
 käet kultaiset,koriat,
 kaula kuin kanervan varsi.

Dacă iubitul-mi ar veni,
 de pași dragul și-ar porni,
 eu l-aș cunoaște după mers
 și l-aș ghici dup-ai lui pași,
 o verșă între noi de-ar fi,
 sau poate două verșe chiar.
 Ca ceața iute-aș alerga,
 ca fumu-n curte aș zbura,
 mai iute chiar ca scînteia,
 ca flacăra m-aș volbura;
 de el aproape,tot mai mult,
 să-i dărui buzele-n sărut.
 Firește,mîinele i-aș lua,
 chiar șarpe-n mînuri de-ar avea;
 firește,gura i-aș sorbi,
 chiar moartea-n față de-ar sălta;
 firește,i-aș sări de gît,
 chiar moartea pe-umeri de i-ar sta;
 firește,m-aș lipi de el,
 chiar coasta de i-ar sîngera.
 Da-n gura dragului meu nu-s
 urme de sînge rău de lup,
 nici unse mîinile-i de șerpi,
 nici coasa morții de-al lui gît;
 ci gura-i e de unt topit,
 sirop de miere buzele,
 frumoase mîinile-i de-aur,
 iar gîtul e ram înflorit.

Laulan lasta nukkumahan.
 II.174

Nani,nani,puiule.

Tuuti lasta,tuuti pientä,
 tuuti lasta nukkumahan!
 Laulan lasta nukkumahan,
 uuvutan unen rekehen.
 Käy,unonen,kätkemähän,
 poik' unosen,ottamahan
 kultaisehen korjahasi,
 hoiplaisehen rekehen!
 Sitte saatua rekehen,
 kopattua korjahasi
 ajele tinalista tietä,
 vaskitahnetta tasaista.
 Vieös tuonne vienoistani,
 kuletellos kullaistani
 harjulle hoiplavuoren,
 kultavuoren kukkulalle
 hoiplaisehen salohon,
 kultaisehen koivikkohon,
 kussa käet kullann kukkui,
 lauleli hoiplalinnut.

Nani,pui,nani,copile,
 Nani și să dormi în pace!
 Cînt,culcîndu-mi copilașul,
 în a somnului sănioară.
 Vino,somnule,și fură-l,
 pui de somn,îndată ia-mi-l,
 du-l în sania-ți de aur,
 în săniuța de-argint!
 Cînd mi l-ai culcat în sanie,
 furîndu-l în sănioară
 plimbă-l pe drum alb de staniu,
 pe cîmpia de aramă.
 Du copilul drăgălaș,
 poartă tu scumpa-mi comoară
 sus,pe muntele de-argint,
 'n virful muntelui de aur,
 în adînc codru de-argint,
 prin mestecăniș de aur,
 unde viers dau cucii de aur
 și cînt' păsări de argint.

Pahenneet polvet.
 II.185

De tot slăbită.

Kolkkoa tätä kotoa,
 kuka tään koan sisäessä ?
 Mie poloinen poikineni,
 lintu laiha lapsineni.

Tare-i tristă casa asta...
 Cine-n ea își duce viața ?
 Eu,sărmana,eu cu pruncu-mi,
 prea-slăbită îmi cresc puiul.
 Dar avui și eu alt'dată,
 precum au măicuțe multe,
 genunchi ca să-mi țină pruncul,
 brațe ca să-mi legăn puiul;
 zdraveni fostu-mi-au genunchii,
 brațele mi-au fost vinjoase...

Olipa minulla ennen,
 oli kuin muillaki emoilla
 polvet poikoa piellä,
 käet lasta käännätellä,
 polvet paljoa paremmat,
 käsivarret vanterammat.

Nelinistitul "paznic de far"

Odată cu împlinirea în acest an (la 6 februarie) a unei "rotunde" vîrste de aniversare, numărăm exact și 55 de ani de cînd acel "tînăr neîmblînzit, haotic, revoltat mai întîi de destinul biologic al lumii" (cum singur se caracteriza în "motto-ul poemului "Cîntec de revoltă de dragoste și moarte"), acel tînăr înalt, cu părul negru și priviri adînci sub sprincene stufoase, timid oarecum și visător, intra în literatură contestatar, semnîndu-și manifestele rebele cu numele de Geo Bogza. Iubea pe avangardiști, înscriindu-se ostaș belicos în rîndurile lor, declară cult pentru "bizarul" Urmuz, botezînd cu numele lui o revistă pe care o scoate în 1928 la Cîmpina, fraternizează cu su-prarealistii, formulînd opinii nihiliste împotriva poeziei conveniente și blazate (în incendiarul "Poemul invectivă").

Ca și alți conțrați de generație și de idei (M.R.Paraschivescu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, A.Băranga, Șt. Roll) în "anii împotrivirii" din deceniul al patrulea se va îndrepta spre publicațiile de stînga, începînd să tipărească reportajele și povestirile sale despre dramatica existență a oamenilor din "Lumea petrolului", din "Tăbăcării", din "Tara de piatră". Adîncă reflecție în fața grandiosului naturii, într-o tentativă de a descifra taine ale încreștării dintre teluric și cosmic, vor da substanța și poezia acelei capodopere ce se cheamă "Cartea Oltului". După alte volume de reportaje sau note de călătorie descriînd meleaguri românești sau străine ("Porțile măreției", "Vestitoarea furtunii", "Tablou geografic" etc.), urmează o epocă de concentrare pe tableta densă, în linia tradiției argheziene, și pe poem reflexiv ("Paznic de far", "Orion").

Dintotdeauna, am zice de cînd a luat în mînă condeiul cu iubire și vrăjmășie, Geo Bogza a gîndit în imagini și a cadentat ritmuri în armonii de perioade stilistice. Funciar el este un poet și aceasta și-a dorit să fie. Contestatarul de o viață nu e, de fapt, - pentru cine e capabil să înțeleagă -, decît un cău-tător însetat de perfecțiune, de absolut, cu care Poetul ar vrea să vadă împodobită lumea. Năluca lui e de frumos, de puritate, de demnitate, de cinste, de sfîntă justiție, de iubire...

Azi, cînd îi sărbătorim anii de luptă și de reverii, silueta

lui inconfundabilă ne apare profilată pe orizontul timpului în trei ipostaze fundamentale pentru a-l defini : pe culmile Hăș-mașului Mare de sub care un plăpînd izvor cristalin pleacă să străbată Carpații și cîmpia pînă la Dunăre și Mare (... și ascultăm cadențele poemului-simfonie închinat Oltului) ; sub ce-rul Saharei, undeva între Alexandria și Cairo, într-o noapte a tăcerilor desăvîrșite, privind firmamentul înstelat și măreț ca nicăieri, copleșită de sentimentul Nemărginirii și Neantului (... și chemăm năluca legendarei Nefertiti) ; lîngă statuia lui Eminescu din fața Ateneului Român, în dimineața zilei de 15 ianua-rie în fiecare an, depunînd pe brațele bronzului buchetul de flori și înclinîndu-se adînc, cu umilință, apoi îndepărtîndu-se, ușurată parcă de mari poveri, plutind printre copacii în horbotă de chiciură și poezie (... și ne gîndim la "Acel om").

I. Stăvăruș

A c e l o m . . .

Acel om mistuit de-o mare credință
A fost erou, sfînt și martir.

El n-a vorbit mulțimii despre luptă
Și viața și-a dat-o luptînd.

El n-a ținut cuvîntări despre patrie
Și patria s-a hrănit cu sîngele lui.

El n-a visat să aibă statule
Și toți sîntem pietre în statuia lui.

T u o m i e s . . .

Tuo palavan uskon täyttämä mies
Oli sankari, pyhimys ja marttyyri.

Ei hän puhunut joukoille taistelusta,
Mutta henkensä hän antoi taistellen.

Ei hän pitänyt puheita isänmaasta,
Mutta verellään hän ruokki isänmaataan.

Ei hän unelmoinut patsaista,
Mutta kaikki me olemme kiviä hänen patsaassaan.

Käännös : Liisa Aaltonen

L a c o l ț

Mult am mai fost eu pus la colț, în genunchi :
 "Bogza Gheorghe, de ce nu dechizi gura, de ce taci ?
 Treci la colț, în genunchi, pe coji de nuci !"
 E drept, nu prea învâțam la istorie.

Dar și istoria, mai apoi, cît m-a pus la colț !
 "Geo Bogza, de ce nu închizi gura ? de ce nu taci ?
 Treci la colț, în genunchi, pe coji de nuci !"

Și pe cranii de oameni.
 Și chiar pe craniul meu,
 Să învâț lecția.
 Să învâț bine lecția !
 Să nu mai urlu cînd îmi venea să urlu.

N u r k a s s a

Montako kertaa minut on pantu nurkkaan, polvilleni :
 "Bogza Gheorghe, mikset avaa suutasi, miksi olet hiljaa ?
 Mene nurkkaan, polvillesi, pähkinänkuorten päälle !"
 Totta, en koskaan oppinut kovin paljon historiaa.

Mutta sitten myös historia, miten se onkaan työntänyt minut
 nurkkaan !
 "Geo Bogza, mikset sulje suutasi ? mikset ole hiljaa ?
 Mene nurkkaan, polvillesi, pähkinänkuorten päälle !"

Ja ihmiskallojen päälle.
 Ja minun oman kallonni päälle,
 Jotta opin läksyni.
 Jotta opin kunnolla läksyni !
 Jotten enää huutaisi kun minulle tulee halu huutaa.

Käännös : Tommy Granholm

Cocorul albastru	Sininen kurki
Am vrut să zbor.	Halusin lentää.
Dar tocmai atunci umblau unii	Mutta juuri silloin oli liikkeellä
Care tăiau aripile oricui	joitakin henkilöitä
voia să zboare.	Jotka leikkasivat siivet jokaiselta, joka halusi lentää.
Am vrut să fiu albastru.	Halusin olla taivaansini.
Dar tocmai atunci cădea o	Mutta juuri silloin satoi maahan
funingine	nokea
Care murdărea tot ce era	Jotka tahراسi kaiken sen,
albastru.	mikä oli taivaansinistä.
Am vrut să fiu cocor.	Halusin olla kurki.
Dar tocmai atunci se iviseră	Mutta juuri silloin ilmestyi
unii	jostakin sellaisia
Care prindeau cocorii și-i	Jotka pyydystivät kaikki siniset
puneau la frigare.	kurjet pannakseen ne vartaaseen.

S t a t u i î n l u n ă

Cum eram noi statui de faraoni...
 O, Nefertite, ce frumoasă erai !
 Cum dormeam noi unul lângă altul în lună, iar luna noastră era
 O, Nefertite, ce frumoasă erai ! pămîntul.
 Cum mă cuprindeai tu cu brațul, iar brațul tău trezea la viață
 O, Nefertite, ce frumoasă erai ! pustiul !
 Cum eram noi statui de faraoni, colosale statui de faraoni,
 O, Nefertite, ce frumoasă erai ! iar brațul tău muta Nilul în lună.

P a t s a i t a k u u s s a

Kun me olimme faaraoiden patsaita...
 Oi Nefertiti, kuinka olitkaan kaunis !
 Kun me nukuimme lähellä toisiamme kuussa, ja ikioma kuumme oli maa.
 Oi Nefertiti, kuinka olitkaan kaunis !
 Kun suljit minut lämpimään syleilyysi ja käsivartesi herätti eloon
 Oi Nefertiti, kuinka olitkaan kaunis ! erämaan.
 Kun me olimme faaraoiden patsaita, suunnattomia faaraoiden patsaita,
 ja käsivartesi siirsi Niilin kuuhan.
 Oi Nefertiti, kuinka olitkaan kaunis !

Käännös : Raila-Maarit Koistinen

MOTTO :

"...cel isteț ca un proverb."

Mihai Eminescu

P R O V E R B E
???????

r o m â n e ș t i ș i f i n l a n d e z e

(comparînd...reflectînd)

1. Omul cît trăiește învață. Oppia ikä kaikki.
 2. Minkä nuorena oppii, sen vanhana taitaa. Ce învățăm tineri, știm bătrîni. (Dacă-nveți la tinerețe, ai să ști la bătrînețe.)
 3. Prietenul la nevoie se cunoaște. Hädässä ystävä tunnetaan.
 4. On aina yhdessä niinkuin iestetyt härät. Prieteni buni sînt împreună ca boii în jug.
 5. Ce semeni, aia culegi. Mitä kylvät, sitä niität.
 6. Yksis parviis yhyrellaaset linnut lentää. Păsările de același fel zboară stol. (Cine se aseamănă se adună.)
 7. Ciinele care latră nu mușcă. Ei haukkuva koira pure.
 8. Sanasta miestä, sarvesta härkää. Omul după cuvînt, boul după carne.
 9. Cum îți așterni, așa dormi. Niin makaa, kuin petaa.
 10. Auta miestä mäessä, älä mäen alla. Ajută omul la deal, nu la vale.
 11. Pina nu faci foc nu iese fum. Ei savua ilman tulta.
 12. Ei kysyvää tieltä eksy. Cine întrebă nu rătăcește drumul.
- ★) Corespondența este (aproape) totală la proverbele cu numere impare.

13. Nu lăsa pe mine ce poți face azi. Älä jätä huomiseksi mitä voit tehdä tänään.
14. Työ tekijäänsä neuvoo. Munca e sfătuitoarul cel mai bun.
15. Ce ție nu-ți place, altuia nu face! Sitä mikä ei sinua miellyttä, älä tee toiselle.
16. Parempi katsoa kuin katua. Mai bine-i să vezi decît să regreti.
17. Bucuria pisicii - moartea șoarecilor. Kissan ilo on hiiren itku.
18. Pieni kivi reen kaataa. Piatra mică răstoarnă sania. (Buturuga mică răstoarnă carul mare.)
19. Cînd pisica nu-i acasă, joacă șoarecii pe masă. Kun kissa on poissa, niin hiiret hyppi pöydällä.
20. Ei yksi pääsky kesää tee. O rindunică nu inseamnă vara. (Cu o floare nu se face primăvară.)
21. Minciuna are picioare scurte. Lyhyet on valheen jäljet.
22. Tyhmän pään tähden kärsii koko ruumis. Pentru capul prost suferă tot corpul. (Unde nu-i cap, vai de picioare.)
23. Lauda de sine nu miroase bine. Oma kehu haisee.
24. Hiki laiskan syödessä, vilu työtä tehdessä. Leneșul transpiră cînd mănîncă și îngheață cînd lucrează.
25. Nu tot ce strălucește e aur. Ei kaikki ole kultaa mikä kiiltää.
26. Ei ole koiraa karvoihin katsomista. Nu trebuie prețuit ciinele după păr.
27. Cine rîde la urmă, rîde mai bine. Joka viimeksi nauraa, se parhaiten nauraa.
28. Ei luulo ole tiedon värtti. A crede nu inseamnă a ști.

—?????—

Transpunere de Liisa Aaltonen (Turku) și Lea Mäkelä (Helsinki).

Rareori se întâmplă ca opinia criticilor să fie în unanimitate asupra valorii unui artist și mai ales când este vorba de un contemporan. Poetul Nichita Stănescu face parte tocmai din aceste cazuri rare, el fiind considerat vîrf al generației sale și poate chiar al întregii poezii românești contemporane. Poet novator și reformator al verbului poetic, el a dat o direcție nouă liricii românești din ultimele două decenii. Referindu-se la aceasta, criticul Eugen Simion scria recent : "În mai puțin de zece ani fața poeziei românești s-a schimbat grație lui Nichita Stănescu și colegilor lui de generație... Nichita Stănescu a avut și are și azi un rol de prim ordin în avangarda poeziei românești : un spirit care își asumă destinul și își provoacă, în chip adesea scandalos, destinul ; un poet de un talent neobișnuit care se joacă mereu cu sunetele ca să nu moară de disperare". La 31 martie poetul a împlinit semicentenarul, La mulți ani, Nichita !

C ă t r e _ p a c e _

Mă uit în urmă, asupra vîrstelor
asupra trupurilor ce le-am
în sus,
ca pe stîlp ce sprijină
cerul cu soare la mijloc.

E-un trup de copil ce ține în
un trup de adolescent,
e un adolescent ce ridică pe
un trup de bărbat.

E-un trup de bărbat ce ține pe
tălpile scorojite ale unui
e-un bătrîn cu mustață-ngălbenită,
de tutun,
ce sărută pe gură
fantomele norilor
cerul albastru, universul negru.

K o h t i _ r _ a _ u _ h _ a _ a

Katson taaksepäin omia vaiheitani
hahmoja, joita olen pannut
pylvääksi, joka tukee
taivasta, jonka keskellä on

Siinäon lapsi ja sen sylissä
nuorukainen,
ja nuorukainen pitää harteillaan
miestä.

Mies pitää otsallaan
vanhuksen ryppyisiä jalkoja.
Vanhuksella on
ja hän suutelee suulle
pilvien aaveita,
sinistä taivasta, mustaa
kaikkeutta.

Viața aceasta a mea, ca un stîlp,
o dărui să sprijine bolțile
la nunți și la nașteri,
și chem îndrăgostiții să-și
pe el numele lor,
închis în conturul unei inimi mari,
străbătută de o săgeată
a luminii.

Leoaică tînără, iubirea

Leoaică tînără, iubirea
mi-a sărit în față.
Mă pîndise-n încordare
mai demult.
Colții albi mi i-a înfipt în față,
m-a mușcat leoaica, azi, de față.

Si deodată-n jurul meu natura
se făcu un cerc, de-a dura,
cînd mai larg, cînd mai aproape,
ca o strîngere de ape.
Și privirea-n sus țîșni,
curcubeu tăiat în două,
și auzul o-ntîlni
tocmai lîngă ciocîrliei.

Mi-am dus mîna la sprînceană,
la tîmplă și la bărbie,
dar mîna nu le mai știe.
Și alunecă-n neștire
pe-un deșert în strălucire,
peste care trece-alene
o leoaică arămie
cu mișcările viclene,
înc-o vreme,
și-ncă-o vreme...

Tämän pylvään, elämäni,
annan tukemaan holvejanne
häissä ja syntymissä
ja kutsun rakastavaiset
kaivertamaan siihen nimensä
suureen sydämeen,
jonka lävistää valon
nuoli.

Nuori leijona, rakkaus

Nuori leijona, rakkaus,
loikkasi eteeni.
Hyppyyn jännittyneenä
se oli väijynyt minua pitkään.
Valkoiset hampaansa se upotti
leijona puri minua tänään
Äkisti ympärilläni
luonto pyöri kuin piiri,
milloin kauempana, milloin
vesipyörteen lailla.
Katseeni kimmahti ylös,
sateenkaari katkesi,
ja kuulo tavoitti katseen
leivosten laulussa.
Panem käteni kulmilleni,
ohimolle ja leualle,
mutta käsi ei enää tunne niitä.
Tahtomattaan se pujahtaa
hehkuvaan erämaahan,
jonka poikki laiskasti astelee
kuparinkarvainen leijona
virtteleivin liikkein
yhä uudestaan,
yhä vain uudestaan...

Käännös : Liisa Aaltonen

UNDEVA...UNDE CARTEA SI MUZICA ROMANEASCA

SINT CA "ACASA"

Toijala și Valkeakoski sînt două orașe vecine, situate undeva în interiorul Finlandei, nu departe de cunoscutul Tampere. Două orașe în care cuvintele "România" și "românesc" sînt frecvente. Nu au nimic universitar, nu sînt nici mari focare de cultură, nici instituții internaționale nu-și află aici sediul. Sînt două așezări liniștite, fără trepidația marilor urbe, unde tradiționalul de un anume farmec patriarhal se împacă bine cu modernul sănătos și fără stridențe, ca de altfel în multe localități din Suomi. Ceea ce a ajuns să înrudească spiritual în anii din urmă cele două orașe, în afara legăturilor de prietenie și bună colaborare dintotdeauna, consistă tocmai în "România" și "românesc". Cum și prin ce se explică aceasta? Iată, aici, răspunsul.

Secția românească a bibliotecii din Toijala

În anul 1968 am avut prilejul să fac o călătorie de studii în România, evident interesîndu-mă în chip deosebit bibliotecile - organizarea, activitatea, relațiile, schimburile. Am vizitat cîteva dintre acestea, printre care și Biblioteca de Stat din București, a cărei activă și competentă directoare, Angela Popescu - Brediceni, a fost o gazdă deosebit de amabilă. La plecare, mi s-au oferit pentru Biblioteca municipală din Toijala cîteva pachete cu cărți românești traduse în diferite limbi. Așa a luat ființă colecția de cărți românești la biblioteca din orașul nostru. Relațiile create atunci cu bibliotecile românești au dat roade. În decursul celor 15 ani, colecția s-a mărit mereu, grație schimburilor și donațiilor, bucurîndu-ne mereu de sprijinul acordat de Biblioteca Centrală de Stat. În prezent ea formează o secție importantă, numărînd circa 3.000 de volume, fiind, după cunoștința mea unică în țările nordice.

Desigur, cineva se poate întreba : care este scopul acestei colecții de carte românească aici, are ea cititori în Finlanda ?

Aș vrea să precizez mai întîi faptul că schimbul informațiilor și contactele între bibliotecile finlandeze sînt permanente,

constituind un sistem eficace pentru a pune în valoare fondul bibliotecilor din toată țara. Dacă o bibliotecă nu posedă în colecția sa o carte ce-i este solicitată, ea o poate obține prin comandă, de urgență chiar, de la o altă bibliotecă, nu importă distanța. Aproape fiecare bibliotecă are o specialitate, sau o colecție specială pe care alte biblioteci nu o au. Ei bine, specialitatea bibliotecii din Toijala este tocmai colecția de cărți românești. În afara cititorilor noștri, noi trimitem mereu, la cerere, altor biblioteci cărți românești ce le sînt solicitate de cititorii acestora. Pentru a cunoaște ce cărți cuprinde colecția noastră, am întocmit cataloage (7 pînă acum) și periodic alcătuim și cataloage cu noutăți. Aceste cataloage sînt trimise la 120 de biblioteci din Finlanda. Ne sînt solicitate cărți în diferite colțuri ale țării, cititorii fiind turiști, oameni din instituții de cultură și de învățămînt, ziaristi, studenți - mai ales cei care studiază în Finlanda limba, cultura și civilizația românească. Constatăm cu satisfacție că această colecție interesează publicul, confirmîndu-ne faptul că a fost un lucru binevenit înființarea ei. În afară de cărți, putem oferi cititorilor cunoscători și presă românească : ziare, reviste - din care, atunci cînd avem solicitări de documentare pe o temă sau subiect anume, trimitem fotocopii celor interesați.

Colecția românească cuprinde cărți aproape din toate domeniile : istorie, geografie, viața social-politică, științe naturale, medicină, artă, beletristică, folclor, istorie și critică literară etc. Lucrările enciclopedice și de artă sînt numeroase, iar beletristica (fondul cel mai mare) conține atît literatură din trecut cît și din epoca contemporană. Alături de cărți în limba română deținem și numeroase traduceri în diferite limbi, ceea ce lărgiște posibilitatea consultării lor.

Pentru a face cunoscută publicului colecția noastră, ca și din dorința de a contribui la dezvoltarea relațiilor culturale dintre țările noastre, organizăm în cadrul bibliotecii expoziții cu cărți românești (ultima a avut loc în ianuarie anul acesta), cu fotografii, reproduceri de artă și documente, costume populare.

La rîndul meu aș dori să informez pe cititorii din România că și ei pot găsi acolo, în afara marilor biblioteci, o bibliotecă cu specific finlandez : este colecția de carte finlandeză din cadrul Bibliotecii municipale din Brașov, căreia-i trimitem frecvent publicații și discuri apărute în Finlanda.

Helvi Harjula

Directoarea bibliotecii din Toijala

Colecția de muzică românească de la Valkeakoski

"Dacă cunoști prea puțin muzica românească, vino într-o zi în județul Hăme și-ai să afli mai multe lucruri despre ea !" Așa i-am spus odată unui prieten care a rămas foarte nedumerit la vorbele mele. L-am asigurat că nu era o glumă și apoi i-am lămurit "misterul" ! Un mister desigur nici nu este, căci oricine va merge la Biblioteca municipală din Valkeakoski, la secția muzicală va avea surpriza să descopere o adevărată colecție de muzică românească, poate cea mai mare din țările nordice.

Începutul unor schimburi muzicale regulate între România și Finlanda datează relativ de puțini ani : el a fost hotărât în mai 1977, în timpul manifestărilor ce au avut loc în Finlanda, prilejuate de sărbătorirea centenarului Independenței României. Centrul acestei activități s-a oferit a fi orașul Valkeakoski care a primit atunci și prima donație de discuri, partituri și cărți de profil muzical. După aceea colecția a crescut an de an, ajungând în prezent la peste 200 de discuri și numeroase partituri și lucrări de muzicologie.

Cunosc bine această colecție care își află sediul în orașul meu natal și chiar am lucrat un timp la biblioteca municipală. Pot spune că ea cuprinde opere principale ale muzicii românești din toate timpurile, multe în interpretări magistrale. Din creația simfonică și de cameră amintesc lucrări reprezentative cum sînt: "Balada pentru vioară și pian" de Ciprian Porumbescu, "Poema română" și "Rapsodiile române", "Suita sătească" și "Simfoniile" lui George Enescu, "Triplu concert pentru vioară, violoncel, pian și orchestră", "Concert pentru pian" de Paul Constantinescu, valsurile lui Ivanovici, între care celebrul "Valurile Dunării". Amatorii muzicii de operă află aici, într-o foarte frumoasă interpretare, capodopera lui Enescu, "Oedip", "Lăsați-mă să cînt" - operetă de Gherase Dendrino, "Cînd strugurii se coc" și "La piață" de Mihail Jora. Între interpreți sînt nume de mult celebre : George Enescu, Dinu Lipatti, Constantin Silvestri, Radu Lupu. O importantă parte a colecției o constituie muzica populară românească, atît de bogată și de expresivă, discurile cuprinzînd cîntece și hore din toate ținuturile românești. Ele sînt interpretate de virtuoși ca Maria Tănase, Maria Lătărețu, Gheorghe Zamfir, Radu Simion și mulți alții...

La Valkeakoski, muzica românească e ca la ea acasă.

Kari Uuttu

În memoriam

Magdalena RADULESCU

La începutul acestei primăveri, o rătăcitoare ființă își pierde pentru totdeauna umbra : Magdalena Rădulescu, pictorița culorilor de lumină...

Era vremea cînd mulții ei prieteni o așteptau să sosească de departe, căci aproape an de an, mai ales în ultimul deceniu, părăsea pentru un timp meștegurile apusului pentru a-și îndrepta pașii spre țara de obîrșie, dornică de lumina primăverii de acasă, s-o soarbă cu ochii și cu sufletul, ca apoi s-o veșnicească pe cartoanele și pînzele sale. Silueta ei ușor legănată în mers, într-o costumație pitorească, nu și-a mai făcut apariția pe străzile Bucureștilor și nu ne-a mai întîmpinat zîmbetu-i deschis, vocea calmă, de o căldură învăluitoare și o blîndețe de sfîntă duminică... Ci doar trista veste a risipirii ei în neființă ne-a sfîchiiuit sufletele cu vînt de gheață.

În curînd, ar fi împlinit 81 de ani. Magdalena (așa îi spuneau toți cei ce o cunoșteau și era de-ajuns pentru ei, ca să nu o confunde cu nimeni, iar ea se recomanda totdeauna simplu : Magdalena) venise pe lume în casa unui inginer forestier din Rm.-Vilcea. Copilăria timpurie și-a petrecut-o în orașul de pe Olt, continuată apoi la Curtea de Argeș, iar mai pe urmă la Constanța și București.

Harul prin care lumea avea să o cunoască s-a revelat la ea de vreme și cu aceeași uluitoare forță ca poezia la Eminescu și muzica la Enescu - zeii ei de adîncă plecăciune. Studii sistematice, mai întîi în țară, apoi în Germania și Franța unde a urmat academii renumite de pictură, i-au format și șlefuit excepționalul talent care a impus-o în noua generație de străluciți pictori din epoca interbelică. Magdalena aducea în pictura românească o viziune nouă, aparte, în care mitul folcloric autohton se cununa cu fantasticul de sorginte oriental-balcanică, apropiindu-se în această privință de confrății în literatură Mateiu Caragiale, Ion Barbu și Miron Radu Paraschivescu. Desenele și tablourile ei (multe semna-te simplu - "Magdalena") sînt populate de figuri și scene din lumea bîlciurilor, a circului, a serbărilor și ocupațiilor sătești, cu saltimbanci, tătarcă și balabuste, cu hore și călușari, cu cai și fantastice cavalcade, cu măști și simboluri, cu zîne și feți-frumoși. (O uriașă frescă mișcătoare, unind multe din aceste motive, minuna

publicul bucureştean venit la Teatrul Naţional să aplaude nu numai cunoscuta "făerie" a lui V. Eftimiu, "Înşir' te mărgărite", ci şi cortina pictată de Magdalena Rădulescu, - o capodoperă dispărută sub dărmăturile teatrului prăbuşit de bombele războiului.) A doua componentă majoră a artei sale este portretul, Magdalena numărându-se printre cei mai inspiraţi portretişti ai picturii noastre din epoca contemporană, dacă nu chiar din toate timpurile. O impresionantă şi inconfundabilă galerie de chipuri, reprezentând deopotrivă celebrităţi, anonimi şi copii ce o impresionau, s-ar putea reuni într-o zi din colecţii publice şi particulare. Pictoriţa deţinea acea rară intuiţie de a citi suflete şi a zugrăvi în ochi taine. Cine îşi opreşte privirile pe tulburătorul portret al poetului Lucian Blaga, pictat de Magdalena (în două variante), are revelaţia geniului portretistic transfigurând o genială gândire!

În Franţa (unde a plecat din tinereţe, urmându-şi soţul - cunoscutul pictor Massimo Campigli) Magdalena Rădulescu a fost în compania şi admiraţia unor mari artişti, între care prieteni şi intimi: Giacometti, Calder, Leger, Lurçat, Zadkin, Vieira da Silva şi alţii. Prin tematică, viziune şi vibraţie, ea a făcut cunoscută oriunde o lume românească cu "gândiri şi cu imagini", cum zicea Poetul ei preferat. În toate expoziţiile sale, zeci şi zeci, - la Paris, la Nisa, Monte-Carlo şi Manton, la Roma şi Milano, la Madrid, Berlin şi Londra, la New York şi în America Latină, la care se adaugă multe şi de mare succes în România - domina imaginea acestei inconfundabile lumi de la Dunăre şi Carpaţi. Semnată "Magdalena", ea a rămas în muzee şi colecţii româneşti, ori în mari pinacoteci ale lumii, de la Paris la New York, de la Roma la Tokio, precum şi în multe, multe case şi de bogaţi şi de nebogaţi, la rude, la prieteni, la neştiutele mii şi mii de admiratori ai artei sale. Căci ea, Creatoarea, le-a risipit pretutindeni, cu acea generozitate ce o caracteriza, pentru ca făcând bucurie altora să şi-o întoarcă sieşi, ca zilnică hrană. Poate de aceea, în loc să ajungă milionară, a rămas împărăteasă printre săraci!

Din când în când, Magdalena a ținut să illustreze, inspirat, lucrări literare pe care le iubea: "Cîntice țigănești" de Miron Radu Paraschivescu, nuvele de V. Voiculescu, balada populară "Miorița".

Cea care nu mai e a fost o hoinară - așa o cunoșteau oamenii de pe multe meridiane, și nu puțini au înțeles că viața ei nu putea fi decât astrel. Peregrinarea o avea în sînge; cu sarsanaua ei de bagaje în care îngrămădea haine trebuitoare (dintre care nu lipsea cojocul străbun), culori, pînze, cartoane și ustensile de pictat,

cărți și albume, caiete cu schițe și însemnări, nelipsitul joc de șah, suveniruri, nimicuri dragi dintr-o viață hoinară, pornise din adolescență, mai întîi prin țară, ca să continue apoi, pe o cale a destinului, prin lumea mare, fără năcetare, nici regrete, pînă în ceasul trecerii în tărîmul umbrelor, care s-a întîmplat într-o noapte de primăvară '83, într-o cămăruță de mansardă a unui mic hotel parizian. A dispărut fără întoarcere, lăsînd în dar oamenilor universul ei creat din culori, cu cai și circuri, cu arlechini și călușari, cu iele și cosinzene, cu ochi, ochi mulți ce ne privesc aburîți de taină, jucînd lumini de ea aprinse și reverberate. Geniul ei - căci l-a avut! - nu va mai învia minuni pe pînze, pe cartoane, pe tăblii de lemn și așchii de oase, pe petice de piele și de hîrtie...

Trăind și creînd fără zgomot, nici fast, nici orgolii, ca un înțelept ce-și cultivă anonimatul, abia după dispariția ei ne vom da seama cu adevărat de neprețuitul tezaur lăsat de această "hoinară" oamenilor întru desfrătare prin frumos. Să ne mîngîie gîndul că în România se păstrează o bună parte din comorile create de această mare artistă de simțire și suflet românesc.

Magdalena iubea lumina zîmbetului pe chipuri și în priviri, iar cînd n-o zărea se întrista. Să i-o dăm, ca omagiu, în ceasul de adio, păstrîndu-i amintirea în chenar de lumină...

Ion Stăvăruș

C U P R I N S U L

-.	Cuvînt înainte (Ion Stăvăruş)	3
-.	Sărbători ale culturii române în '83.	4
-.	"Luceafărul"- 100	8
	(Prof.dr.Zoe Dumitrescu-Buğulenga;Tommy Granholm)	
-.	Probleme fundamentale ale limbii române	12
	(Acad.Prof.Ion Coteanu ; Acad. Al.Rosetti)	
-.	Cum mi-am depus candidatura de rector...(Acad.	
	Tauno Nurmela)	17
-.	Obiceiuri româneşti (dr.N.Constantinescu).	20
-.	Din lirica finlandeză ("Kanteletar".Trad. de Lauri	
	Lindgren şi Ion Stăvăruş)	23
-.	Geo Bogza - 75.(I.Stăvăruş,L.Aaltonen,	
	(R-M.Koistinen , T.Granholm).	26
-.	Proverbe româneşti şi finlandeze (L.Aaltonen,	
	L.Mäkelä).	30
-.	Nichita Stănescu-50.(Trad.L.Aaltonen).	32
-.	Undeva unde cartea şi muzica românească sînt ca	
	"acasă"(H.Harjula, K.Uuttu).	36
-.	În memoriam : Magdalena Rădulescu (I.Stăvăruş).	37
-.	Cuprinsul	40